

Wat iedereen moet weten over de taalontwikkeling van kinderen in een diverse samenleving

— Elma Blom

Oratie bij de aanvaarding van de leerstoel
'Language development and multilingualism
in family and educational contexts'

Universiteit Utrecht

Verantwoording

Dit is de oratietekst van Elma Blom
zoals uitgesproken op vrijdag 11
januari 2019 in het Academiegebouw
van Universiteit Utrecht.

Inleiding

Mijnheer de Rector Magnificus,

De beeldende kunst is een oude liefde van mij. Op een dag als deze maak ik graag gebruik van haar beeldende kracht. Ik begin met een fragment uit het kunstwerk *Der Lauf der Dinge* van Peter Fischli en David Weiss. →

Toen ik deze film voor het eerst zag, was ik gefascineerd door de zorgvuldig georkestreerde reeks van oorzaak en gevolg. Ons leven is ook zo'n reeks, maar hierover hebben we niet altijd de regie. Dit geldt in het bijzonder voor kinderen. Mijn oratie gaat over hoe de taal van kinderen reacties in gang zet die bepalend zijn voor hun leven. Hierbij speelt kennis over taalontwikkeling een belangrijke rol. Mijn kapstok zijn twee mythes die de kansen van kinderen in de weg kunnen staan en die plaats moeten maken voor kennis, kennis die iedereen moet hebben over de taalontwikkeling van kinderen in een diverse samenleving.

De eerste mythe is dat kinderen volautomatische taalsponzen zouden zijn. → Toen ik aan mijn proefschrift over vroege taalontwikkeling werkte^{1,2}, ontwikkelde parallel hieraan de taal van mijn eigen kind. Onder mijn ogen voltrok zich een wonder. Kleine kinderen zijn goed in taal. Al in de baarmoeder reageren ze op hun moeders stem³ en na geboorte leren ze als een speer door.⁴ Om deze snelle ontwikkeling te verklaren, hebben wetenschappers geopperd dat kinderen ter wereld komen met een speciaal taalorgaan^{5,6}.

Het idee dat kinderen automatisch taal leren, is wijdverbreid. Ik citeer een fragment uit een column van Liesbeth Koenen in de Telegraaf:

“Toen onze Tweede Kamervoorzitter Khadija Arib naar Nederland kwam was ze vijftien. Nog een klein restje taalspons had ze over. Maar van volautomatisch Nederlands oppikken is op die leeftijd al geen sprake meer.”⁷

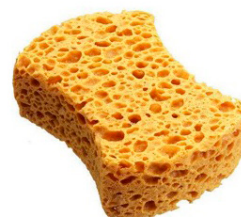
Een korte zoektocht op het internet brengt me naar een blog waar ik het volgende lees:

“Kinderen zijn kleine leermachines, onverzadigbare taalsponzen, wonderlijke wezentjes die over verbazingwekkende vermogens beschikken.”⁸

Wonder en magie; dit is hoe wij kindertaalontwikkeling waarnemen.

Der Lauf der Dinge is een art-film van het Zwitserse kunstenaarsduo Peter Fischli en David Weiss.

http://nl.wikipedia.org/wiki/Der_Lauf_der_Dinge

- ¹ Blom, E. (2003). *From root infinitive to finite sentences*. LOT Dissertation series.
- ² Blom, E. (2008). *The acquisition of finiteness*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- ³ Marx, V. & Nagy, E. (2015) Fetal behavioural responses to maternal voice and touch. *PLOS ONE* 10(6): e0129118.
- ⁴ Moon, C., Lagercrantz, H., & Kuhl, P. K. (2013). Language experienced in utero affects vowel perception after birth: a two-country study. *Acta Paediatrica*, 102(2), 156-60.
- ⁵ Chomsky, N. (1959). A review of B. F. Skinner's Verbal Behavior. *Language*, 35(1), 26-58. <http://cogprints.org/1148/1/chomsky.htm> (geraadpleegd 13-12-2018)
- ⁶ Pinker, S. (2007). *The language instinct* (1994/2007). New York, NY: Harper Perennial Modern Classics.
- ⁷ <https://www.telegraaf.nl/columns/113663/tongacrobatiek> (geraadpleegd 12-12-2018)
- ⁸ <https://vrijspraak.wordpress.com/2011/01/07/de-eerste-herinneringen-beelden-scenes-en-episodes/> (geraadpleegd 12-12-2018)

Ik kan me vinden in de conclusie dat kinderen over het algemeen goede taal-leerders zijn, maar het beeld van het kind als volautomatische taalspons is een misconceptie. Veel kinderen hebben moeite met taalleren en *alle* kinderen hebben taalaanbod en aandacht nodig om taal te leren.

Tussen de 13 en 20% van de tweejarigen vertoont een vertraagde expressieve taalontwikkeling⁹. Ongeveer 7% van de kinderen heeft een persistente taalontwikkelingsstoornis, TOS.¹⁰ Voor kinderen met TOS is taalleren extreem moeilijk zonder dat duidelijk is waardoor. Zij horen goed, hebben een normale intelligentie en geen neurologische schade. Het is duidelijk dat kinderen en jongeren met TOS geen taalsponzen zijn.

⁹ Zubrick, S. R., Taylor, C. L., Rice, M. L., & Slegers, D. W. (2007). Late language emergence at 24 months: an epidemiological study of prevalence, predictors, and covariates. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 50(6), 1562-92.

¹⁰ Tomblin, J. B., Records, N. L., Buckwalter, P., Zhang, X., Smith, E., & O'Brien, M. (1997). Prevalence of specific language impairment in kindergarten children. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 40(6), 1245-60.

¹¹ Bishop, D. (2010). Which neurodevelopmental disorders get researched and why? *PLOS ONE*, 5(11), e15112.

12 Bishop, D., Clark, B., Conti-Ramsden, G., Norbury, C. & Snowling, M. (2012). RALLI: an internet campaign for raising awareness of language learning impairments. *Child Language Teaching and Therapy*, 28(3), 259-262.

Ondanks allerlei campagnes ↑ is TOS onbekend^{11,12}. Als ik voor een collegezaal studenten Pedagogische Wetenschappen sta, vraag ik regelmatig wie weet wat autisme is. Alle vingers gaan omhoog. Dyslexie? Alle vingers omhoog. En dan vraag ik wie TOS kent. Ik zie 10% van de vingers voorzichtig omhooggaan. Zelfs studenten met interesse in de ontwikkeling van kinderen kennen TOS niet. Te weinig mensen weten dat taalontwikkeling grote variatie vertoont. Welke gevolgen dit kan hebben, illustreert het verhaal van Chris (de naam van Chris om privacyredenen gefingeerd).

Toen Chris klein was, merkte zijn moeder dat zijn taal niet goed op gang kwam, maar Chris was een sociale jongen en hij redde zich. Na de highschool – Chris woont in Noord-Amerika – ging hij naar de universiteit. Aan het einde van zijn derde jaar volgde hij een vak over middeleeuwse Aziatische literatuur. Chris had de tussentijdse toets prima gemaakt en hij wachtte op zijn cijfer voor het verplichte essay toen hij op een dag een brief van de decaan ontving. De inhoud sloeg in als een bom: Chris werd ervan verdacht dat hij zijn essay niet zelf geschreven had. Deze verdenking betekende dat hij de universiteit zou moeten verlaten. De decaan specificeerde ook wie Chris had ingehuurd voor zijn essay: Chinezen.

De aanleiding lijkt futiel. Chris liet in zijn essay werkwoordsvervoegingen weg zoals de *-s* of de *-ed*, die in het Engels gebruikt worden om de derde persoon enkelvoud of de verleden tijd aan te duiden. Het Chinees heeft dit soort elementen niet. Hierdoor hebben moedertaalsprekers van het Chinees de neiging om in het Engels kale stammen te gebruiken, zoals Patty¹³. ↓ Chris' docent kende de achilleshiel van Chinese tweede taalleerders van het Engels. Maar TOS kende hij niet en hij wist niet dat TOS-ers hetzelfde struikelblok hebben¹⁴, zoals deze 8-jarige jongen laat zien¹⁵. ↓ Een andere docent opperde de mogelijkheid dat Chris, zonder dat hij het zelf wist, een TOS zou kunnen hebben. Dit bleek inderdaad zo te zijn. Het essay van Chris bevatte geen fouten omdat hij een Chinese ghostwriter had ingehuurd maar omdat zijn moedertaal een obstakel voor hem is.

Patty uit China woont meer dan 20 jaar in de VS:

I move out in '85 and then I live [. . .] by myself a year

8-jarige jongen met TOS en Engels als moedertaal:

He jump on the telly and smash one of Bernards toy

Het verhaal van Chris is niet verzonnen. Ik was er getuige van, heb de brieven van de decaan gelezen, de testresultaten van psycholoog en logopediste ingezien en heb mijn collega, die Chris op het pad van de TOS zette, verteld wat ik over TOS weet. Ik heb haar en Chris gevraagd of ik het verhaal mocht gebruiken om te illustreren hoe professionele opvoeders essentiële schakels zijn in het leven van een individu: de ene docent wijst Chris richting academisch falen, de andere richting succes.

Chris is niet de enige met TOS: in heel Europa zijn naar schatting 5,8 miljoen kinderen en jongeren met een TOS. Door gebrek aan kennis worden hun taalproblemen niet altijd herkend. Bij Chris werd TOS aangezien voor fraude, bij anderen wordt gedacht dat het lage intelligentie^{16,17}, verlegenheid of agressie is, want als het met woorden niet wil lukken, kunnen kinderen stil worden of op de vuist gaan.

Taalaanbod en aandacht

Kinderen met TOS zijn geen volautomatische taalsponzen, maar ook kinderen zonder TOS leren taal niet vanzelf. De taalontwikkeling van alle kinderen heeft baat bij stimulering en goed taalaanbod zoals het bekende onderzoek van de Amerikaanse onderzoekers Betty Hart en Todd Risley heeft laten zien. Hart en

¹³ Lardiere, D. (2007). *Ultimate attainment in second language acquisition: a case study*. New York: Routledge.

¹⁴ Rice, M. & Wexler, K. (1996). Towards tense as a clinical marker of specific language impairment in English-speaking children. *Journal of Speech, Language and Hearing Research*, 39(6), 1239-1257.

¹⁵ Bishop, D. (1997). *Uncommon understanding. Development and disorders of language comprehension in children*. New York, NY: Psychology Press.

¹⁶ Rice, M. L., Hadley, P. A., & Alexander, A. L. (1993). Social biases toward children with speech and language impairments: A correlative causal model of language limitations. *Applied Psycholinguistics*, 14, 445-471.

¹⁷ DeThorne, L. S., & Watkins, R. V. (2001). Listeners' perceptions of language use in children. *Language, Speech, and Hearing Services in Schools*, 32, 142-148.

Foto: Ivar Pel

Risley onderzochten ouder-kind interactie in relatie tot sociaaleconomische status (SES). Zij vergeleken gezinnen in de bijstand, sociale middenklasse en bovenklasse¹⁸. Kinderen uit de sociale bovenklasse bleken van hun ouders gemiddeld 2.100 woorden per uur te horen, kinderen uit de onderklasse 600 woorden per uur. Opgeteld betekent dit dat op 3-jarige leeftijd kinderen uit de sociale bovenklasse 30 miljoen meer woorden gehoord hebben dan kinderen uit de onderklasse. Deze verschillen bleken samen te hangen met de ontwikkeling van kinderen. De woordenschat van kinderen met ouders in de bijstand groeide het langzaamst, gevolgd door kinderen uit de middenklasse. Het snelst groeide de woordenschat van kinderen uit de sociale bovenklasse.

De omgeving van kinderen beïnvloedt hun ontwikkeling en dit begint al vroeg. We gaan voor een moment naar de neonatale intensive care unit (NICU), de plek in het ziekenhuis voor te vroeggeboren babies. Dertig jaar geleden lagen deze babies in een open unit met permanent lawaai van ventilatoren, monitoren en alarmsystemen. Toen bleek dat babies verlaagde zuurstofgehaltes in het bloed hadden op die momenten waarop een koelkast aansloeg, realiseerden de artsen zich dat de babies stress hadden. Een lawaaiige NICU is een stressvolle omgeving voor een baby die, was alles anders gelopen, aan het ontwikkelen zou zijn in de beschermde en dempende omgeving van de baarmoeder. Zuurstoftekort in de hersenen en stress belemmeren de cognitieve ontwikkeling. Tegenwoordig is er daarom geen lawaai meer op de NICU's maar het is ook niet stil, net zoals in de baarmoeder¹⁹. Ook op de NICU's is stimulering belangrijk, helemaal omdat bij te vroeggeboren kinderen taal een risicogebied is.

¹⁸ Hart, B., & Risley, T. R. (1995). *Meaningful differences in the everyday experience of young American children*. Baltimore, MD, US: Paul H Brookes Publishing.

¹⁹ Monson, B. B., Eaton-Rosen, Z., Kapur, K., Liebenthal, E., Brownell, A., Smyser, C. D., Rogers, C. E., Inder, T. E., Warfield, S. K., ... Neil, J. J. (2018). Differential rates of perinatal maturation of human primary and nonprimary auditory cortex. *eNeuro*, 5(1), ENEURO.0380-17.2017.

De vroege taalontwikkeling geschiet grotendeels via een onbewust, impliciet leerproces. Impliciet leren is leren zonder instructie; je merkt het resultaat maar *wat* je geleerd hebt, kan je niet goed benoemen. Vaak wordt gedacht dat impliciet leren geen aandacht vraagt, maar dat is onjuist. Onbewust lerende babies raken afgeleid door stress. Achtergrondgeluid²⁰ heeft een negatief effect op vroege taalontwikkeling. Ook leren peuters minder goed als de interactie met hun moeder onderbroken wordt een telefoon²¹. Relevante visuele stimuli helpen juist. Babies herkennen spraak beter als mondbewegingen en spraak gesynchroniseerd zijn²². Ook heeft oogcontact een gunstig effect²³.

Wat al deze voorbeelden laten zien, is dat de omgeving waar kinderen in opgroeien, het taalaanbod dat zij krijgen en de aandacht die ze hieraan kunnen besteden, invloed hebben op de taalontwikkeling van kinderen.

Waarom iedereen moet weten dat omgeving en aandacht belangrijk zijn

En waarom moet iedereen dit nu weten? Minder goede taalvaardigheid hangt samen met minder kansen in het leven^{24,25}. Een recent rapport van collega's uit Engeland laat zien dat kinderen met lage taalvaardigheid achterlopen in het onderwijs²⁶. Laaggeletterdheid en lage taalvaardigheid hangen samen met geestelijke gezondheidsproblemen en criminaliteit. Meer dan 74% van de jongeren in jeugdgevangenissen heeft communicatieve problemen; 60% heeft daarnaast ook taal/spraak problemen. Dit rapport is gebaseerd op gegevens uit Engeland, maar ik verwacht dat we dezelfde patronen in Nederland zien. Ik deel dus de mening van mijn Engelse collega's dat de taalontwikkeling van kinderen hoog op de agenda moet staan samen met vaccinatie, obesitas en geestelijke gezondheid: een minder voorspoedige taalontwikkeling bedreigt namelijk de volksgezondheid.

Als kinderen taal automatisch leren, dan hoeven we hun taalontwikkeling niet te stimuleren. Om deze reden is de taalspons-metafoor misleidend en riskant. We kunnen niet lui onderuit zakken en toekijken, want kinderen, met of zonder TOS, leren taal *niet* vanzelf. Als iedereen dit beseft, kan iedereen – ouders, geboortezorgprofessionals, pedagogische medewerkers, oppas en leerkracht – bijdragen aan de taalontwikkeling van kinderen^{27,28}.

- ²⁰ McMillan, B. & Saffran, J. (2016). Learning in complex environments: the effects of background speech on early word learning. *Child Development*, 87(6), 1841-1855.
- ²¹ Reed, J., Hirsch-Pasek, K., & Golinkoff, R. (2019). Learning on hold: cell phones sidetrack parent-child interactions. *Developmental Psychology*, 53(8), 1428-1436.
- ²² Hollich, G., Newman, R., & Jusczyk, P. (2006). Infants' use of synchronized visual information to separate streams of speech. *Child Development*, 76(3), 598-613.
- ²³ Conboy, B. T., Brooks, R., Meltzoff, A. N., & Kuhl, P. K. (2015). Social interaction in infants' learning of second-language phonetics: an exploration of brain-behavior relations. *Developmental Neuropsychology*, 40(4), 216-29.
- ²⁴ Conti-Ramsden, G. & Durkin, K. (2012). Postschool educational and employment experiences of young people with Specific Language Impairment. *Language, Speech, and Hearing Services in Schools*, 43, 507-520.
- ²⁵ Conti-Ramsden, G., Durkin, K., Mok, P., Toseeb, U. & Botting, N. (2016). Health, employment and relationships: correlates of personal wellbeing in young adults with and without a history of child language impairment. *Social Science & Medicine*, 160, 20-28.
- ²⁶ Law, J., Charlton, J., & Asmussen, K. (2017). *Language as a child wellbeing indicator*. Early Intervention Foundation, London.
- ²⁷ Huttenlocher, J., Vasilyeva, M., Cymerman, E. & Levine, S. (2002). Language input and child syntax. *Cognitive Psychology*, 45(3), 337-374.
- ²⁸ Huttenlocher, J., Levine, S. & Vevea, J. (1998). Environmental input and cognitive growth: a study using time-period comparisons. *Child Development*, 69(4), 1012-1029.

Mythe #2: Meertaligheid is een probleem voor kinderen

Er bestaat een vreemde discrepantie als het gaat over taalontwikkeling. Er wordt vaak, en onterecht, gedacht dat taalleren door kinderen vanzelf gaat. Maar als het om twee of meer talen gaat, slaan de zorgen toe. De tweede mythe die ik aan de orde wil stellen, is dat meertaligheid voor kinderen een probleem is.

Meertaligheid leidt niet tot taalachterstand

In zijn roman *Wees onzichtbaar* beschrijft Murat Isik zijn eigen ervaringen nadat hij als 5-jarige kleuter vanuit Turkije naar Nederland is gekomen. Hij schrijft zijn verhaal via Metin, de hoofdpersoon. Als Metin in de brugklas zit, adviseert zijn docente hem om naar een speciaal klasje te gaan voor bijles Nederlands. Metin is met stomheid geslagen; hij is juist bijzonder trots op zijn goede cijfers voor Nederlands. Dit onbegrijpelijke advies wordt gevoed door de aanname dat een Turks-Nederlandse jongen als Metin wel een taalachterstand moet hebben. Maar Metin heeft geen taalachterstand.²⁹

NRC check: 'Wie voor zijn vierde geen Nederlands spreekt, haalt achterstand nooit meer in'

Dat zei VVD-fractievoorzitter Klaas Dijkhoff op 20 september tegen Jeroen Pauw

Meertaligheid wordt geassocieerd met achterstand. Onlangs stelde Klaas Dijkhoff: "Wie voor zijn vierde geen Nederlands spreekt, haalt achterstand nooit meer in". Het NRC Handelsblad vroeg mij te reageren op deze uitspraak. Mijn Zweedse collega Kenneth Hyltenstam en ik stelden onafhankelijk van elkaar dat de uitspraak onzin is³⁰. Uiteraard is het zo dat een kind dat op 4-jarige leeftijd begint met Nederlands leren, achterloopt. Maar als je dit kind voldoende tijd en goed taalaanbod geeft, dan haalt het het niveau van een moedertaalspreker³¹ en spreekt dit kind niet alleen Nederlands, maar ook een andere taal. Het is onzin dat wie voor zijn vierde geen Nederlands spreekt, de achterstand nooit meer inhaalt en het baart mij zorgen dat een prominente politicus deze ongenueanceerde uitspraak doet.

Er zijn wetenschappers die de vraag of meertaligheid met taalachterstand samenhangt met een volmondig "Nee" zullen beantwoorden³². Hun antwoord wordt ondersteund door studies over tweetalig Frans-Engelse kinderen in Canada die laten zien dat de timing van de verwerving van grammaticale structuren in beide talen gelijkloopt met die van eentaligen^{33,34}. Toch zijn er ook wetenschappers die wel spreken van een achterstand^{35,36}. Deze ogenschijnlijke tegenstrijdigheid verdwijnt als we de rol van het taalaanbod meenemen. Meertalige kinderen verschillen in hoeveel taalaanbod ze per taal krijgen, wat voor soort taalaanbod, wanneer, van wie, vanaf welke leeftijd, en hoe lang. Een-talige en gebalanceerd tweetalige kinderen met vergelijkbare sociaaleconomische status bereiken mijlpalen in de taalontwikkeling op dezelfde leeftijd.

²⁹ Zie ook Kiza Magendane in NRC, 22-12-2018 over zijn docent die hem VWO advies gaf ondanks het feit dat hij de taal niet goed beheerste. Dit is een voorbeeld van hoe het ook anders kan.

³⁰ <https://www.nrc.nl/nieuws/2018/10/04/nrc-checkt-wie-voor-zijn-vierde-geen-nederlands-spreekt-haalt-achterstand-nooit-meer-in-a2152776>

³¹ Hammer, C. S., Hoff, E., Uchikoshi, Y., Gillanders, C., Castro, D., & Sandilos, L. E. (2014). The language and literacy development of young dual language learners: A critical review. *Early Childhood Research Quarterly*, 29(4), 715-733.

³² Grosjean, F. (2010). *Bilingual: life and reality*. Harvard University Press.

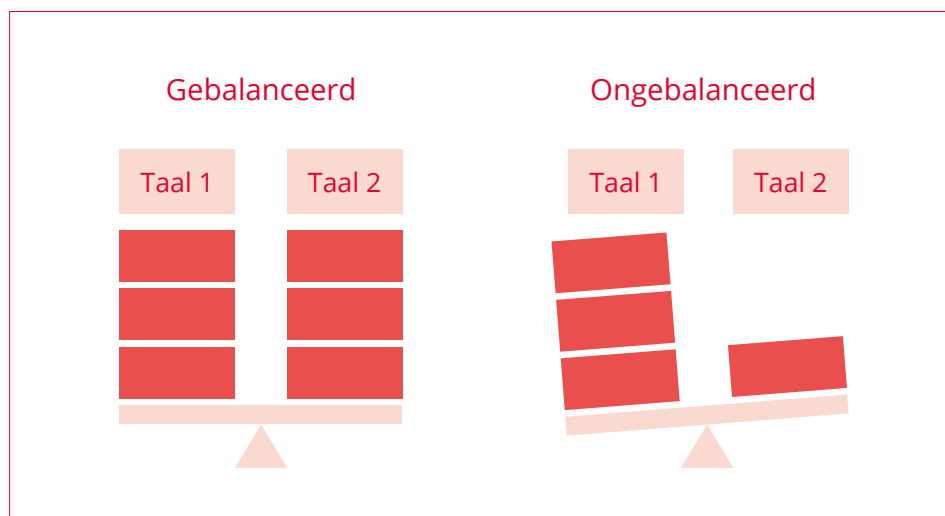
³³ Paradis, J. & Genesee, F. (1996). Syntactic acquisition in bilingual children: autonomous or interdependent? *Studies in Second Language Acquisition*, 18, 1-25.

³⁴ Paradis, J. Crago, M., Genesee, F., & Rice, M. (2003). French-English bilingual children with SLI: how do they compare with their monolingual peers? *Journal of Speech, Language and Hearing Research*, 46, 1-15.

³⁵ Hoff, E., Core, C., Place, S., Rumiche, R., Señor, M., & Parra, M. (2011). Dual language exposure and early bilingual development. *Journal of Child Language*, 39(1), 1-27.

³⁶ Bialystok, E. (2009). Bilingualism: the good, the bad, and the indifferent. *Bilingualism: Language and Cognition*, 12(1), 3-11.

Gebalanceerd betekent dat ze ongeveer evenveel taalaanbod in beide talen krijgen↓. Worden meertalige kinderen in hun zwakkere taal met eentaligen vergeleken, bijvoorbeeld in een taal die ze niet lang aan het leren zijn, dan zullen ze minder ver zijn³⁷. Niet *meertaligheid*, maar *taalaanbod* bepaalt of een meertalig kind vergelijkbaar presteert met een eentalig kind.

Meertaligheid leidt niet tot verwarring

Enerzijds wordt meertaligheid geproblematiseerd. Anderzijds lijken we een meertalige opvoeding te omarmen. Er is een groeiende vraag naar tweetalige kinderopvang en onderwijs³⁸. De Nederlandse wetgeving is opgerekt om tweetalige opvang en onderwijs mogelijk te maken. De omarming van meertaligheid is echter schoorvoetend en halfslachtig. De wet opent de deur voor *drie* niet-Nederlandse talen: Duits, Engels, Frans. Gezien de linguïstische diversiteit – de wereld kent ruim 6.000 talen – is dit mager: talige diversiteit wordt niet gevierd noch benut. Ik ben blij dat de overheid de deur opent, maar ben teleurgesteld en ongerust door de dubbele en dubieuze boodschap: meertaligheid is goed maar alleen als het om een handjevol specifieke talen gaat. Waarom geen Turks, Arabisch, Pools of Chinees?

De omarming van meertaligheid is selectief en gaat gepaard met angst en overbezorgdheid. De overheid past de wet aan maar laat wel onderzoeken of de tweetalige opvang niet ten koste van de Nederlandse ontwikkeling gaat. Overbezorgdheid spreekt ook uit de methodes in tweetalige kinderdagverblijven en adviezen van zorgprofessionals³⁹ ↓. Men denkt dat kinderen snel in de war raken, en dat we daarom de talen *voor* hen moeten scheiden. In veel meertalige gezinnen is het mixen, mengen en husselen van talen echter aan de orde van de dag. Ook in het meertalige kindere brein zijn de talen niet gescheiden maar juist verbonden, zoals Evelyn Bosma in haar proefschrift heeft laten zien voor Fries-Nederlands tweetalige kinderen⁴⁰. Dit betekent niet dat het in de kinderhoofdjes een chaos is⁴¹. Kinderen scheiden hun taalsystemen van jongs af aan, weten met wie ze welke taal moeten spreken, en met wie ze kunnen mixen^{42,43}. Ook lijkt het niet uit te maken of ouders zelf hun talen mixen. Er is zelfs een studie die laat zien dat moeders die *meer* mixen binnen zinnen, kinderen hebben met een *grotere* woordenschat⁴⁴.

³⁷ Blom, E. (2010). Effects of input on the early grammatical development of bilingual children. *International Journal of Bilingualism*, 14(4), 422–446.

³⁸ <https://www.nuffic.nl/>; zie ook: Nuffic en POraad (2017). *Handreiking internationalisering primair onderwijs*.

³⁹ Blom, E., Oudgenoeg-Paz, O. & Verhagen, J. (2018). Wat als ouders talen mixen? Een onderzoek naar de relatie tussen mixen van talen door ouders en de taalvaardigheid van meertalige kinderen. *Nederlands Tijdschrift voor Logopedie*, 90(7), 18–25.

⁴⁰ Bosma, E., Blom, E., Hoekstra, E. & Versloot, A. (2016). A longitudinal study on the gradual cognate facilitation effect in bilingual children's Frisian receptive vocabulary. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*.

⁴¹ Genesee, F. (1989). Early bilingual development: one language or two? *Journal of Child Language*, 16(1), 161–179.

⁴² Lanza, E. (1992). Can bilingual two-year-olds code-switch? *Journal of Child Language*, 19(3), 633–658.

⁴³ Lanza, E. (1997). Language contact in bilingual two-year olds and code switching: language encounters of a different kind. *International Journal of Bilingualism*, 1, 135–162.

⁴⁴ Bail, A., Morini, G., & Newman, R. S. (2014). Look at the gato! Code-switching in speech to toddlers. *Journal of Child Language*, 42, 1073–1101.

“In iedere groep spreekt consequent een leidster Nederlands en de ander Engels, zodat dit voor de kinderen niet tot verwarring leidt.”

Website tweetalig kinderdagverblijf

“Ook moeten thuis niet binnen een zin meerdere talen worden toegepast. Dan worden verschillende taalsystemen geactiveerd: een kind kan dan niet meer snel reageren en neemt de mixtaal over.”

Interview hoofd Logopedie GGD

Waarom iedereen moet weten dat meertaligheid geen probleem is

We denken dat kinderen taalsponzen zijn, maar als het om meer talen gaat, zien we achterstanden en verwarring. Alleen al in het licht van de observatie dat meertaligheid wereldwijd de norm is⁴⁵, is het vreemd om te veronderstellen dat meertaligheid een probleem is. De kinderen in Papua Nieuw-Guinea leren ons een les in dit opzicht⁴⁶. Zij leren wel vier of vijf talen parallel. Er is geen enkele aanwijzing dat ze problemen ondervinden. Integendeel, als ze eentalig zouden zijn, zouden ze zich sociaal niet kunnen handhaven.

Het meertalige kapitaal vertaalt zich in een sociaal voordeel en een economisch voordeel: onderzoek in de Verenigde Staten heeft laten zien dat kinderen van migranten die de thuistaal en het Engels goed spreken 2 tot 3.000 USD meer verdienen per jaar dan diegenen die goed Engels spreken maar hun thuistaal grotendeels verloren zijn⁴⁷. Het meertalig kapitaal vertaalt zich ook naar een cognitief voordeel, zoals betere executieve functies⁴⁸. De executieve functies zet je in wanneer je je moet concentreren op een taak en afleiding moet negeren. Tweetalige kinderen trainen deze functies door hun functioneren in meertalige contexten, zo wordt gedacht. In onderzoek dat ik samen met collega's heb verricht, bleken Fries-Nederlandse, Pools-Nederlandse en Turks-Nederlandse kinderen dit voordeel te hebben^{49,50,51}. Marloes van Dijk gaat binnenkort in het kader van haar promotie-onderzoek testen of meertalige kinderen ook creatiever zijn dan eentalige kinderen⁵².

- ⁴⁵ Grosjean, F. (2010). *Bilingual: life and reality*. Cambridge: Harvard University Press.
- ⁴⁶ Diamond, J. (2012). *The world until yesterday: what can we learn from traditional societies?* Penguin Books, UK.
- ⁴⁷ Agirdag, O. (2013). The long-standing effects of bilingualism on children of immigration: student bilingualism and future earnings. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 17(4), 449-464.
- ⁴⁸ Adesope, O. O., T. Lavin, T. Thompson & C. Ungerleider (2010). A systematic review and meta-analysis of the cognitive correlates of bilingualism. *Review of Educational Research*, 80, 207-245.
- ⁴⁹ Blom, E., Boerma, T., Bosma, E., Cornips, L. & Everaert, E. (2017). Cognitive advantages of bilingual children in different sociolinguistic contexts. *Frontiers in Cognition*, 8, 552.
- ⁵⁰ Blom, E., Küntay, A., Messer, M., Verhagen, J. & Leseman, P. (2014). The benefits of being bilingual: Working memory in bilingual Turkish-Dutch children. *Journal of Experimental Child Psychology*, 128, 105 – 119.
- ⁵¹ Bosma, E. (2017). Bilingualism and cognition: the acquisition of Frisian and Dutch. Doctoral Dissertation, Fryske Akademy/University of Amsterdam.
- ⁵² Van Dijk, M., Kroesbergen, E., Blom, E. & Leseman, P. (2018). Bilingualism and creativity: towards a situated cognition approach. *Journal of Creative Behaviour*, <https://doi.org/10.1002/jocb.238>

Foto: Lize Kraan

Na Luxemburg, is Nederland in Europa het land waar de meeste meertaligen wonen⁵³. Nederland barst van de meertalige kinderen^{54,55,56}. Misschien zijn vrijwel *alle* kinderen in Nederland in meer of mindere mate meertalig, aanzien meertaligheid geen categoriale maar een continue variabele is⁵⁷. Voor veel van deze kinderen, en hun ouders, is meertaligheid een sociale noodzaak. Hun meertaligheid leidt niet tot taalachterstand en ze raken er niet van in de war. Omdat onze meertalige samenleving een feit is en meertaligheid ons kapitaal, is het belangrijk dat iedereen zich realiseert dat meertaligheid geen probleem is.

⁵³ European Commission (2012). *Europeans and their languages*. Special Eurobarometer 386.

⁵⁴ <https://longreads.cbs.nl/integratie-2018/bevolking/>

⁵⁵ <https://www.ois.amsterdam.nl/feiten-en-cijfers/vier-grote-steden-en-nederland>

⁵⁶ Provinsje Fryslân (2015). *De Fryske Taalatlas 2015. Fryske Taal yn Byld*. Leeuwarden: Provinsje Fryslân.

⁵⁷ Luk, G., & Bialystok, E. (2013). Bilingualism is not a categorical variable: Interaction between language proficiency and usage. *Journal of Cognitive Psychology*, 25(5), 605-621.

Dieper graven Het hoe, wat en waarom van de taalomgeving

Een ander perspectief Op naar een nieuwe meertalige norm

Denkt u even terug aan het kunstwerk van Fischli en Weiss en hoe kleine gebeurtenissen een latere uitkomst bepalen. In onze samenleving zijn diverse kinderen die hun potentieel niet bereiken. Door op de juiste wijze aandacht te schenken aan de taal van deze kinderen, en door ons niet te laten afleiden door mythes kunnen we zorgen voor een inclusieve samenleving waarin meer kinderen een beter perspectief hebben. Onder het motto *Dieper graven, een ander perspectief* licht ik er twee onderwerpen uit die aandacht verdienen.

Dieper graven: Het hoe, wat en waarom van de taalomgeving

Dat omgevingsfactoren grote samenhang vertonen met de taalontwikkeling van kinderen, staat buiten kijf^{58,59}. Hoe deze samenhang in elkaar zit, is minder duidelijk. Onderzoek heeft veel aandacht besteed aan de *kwantiteit* van het taalaanbod. Het wordt echter steeds duidelijker dat de *kwaliteit* minstens zo belangrijk is. Infant-directed speech – de spraak van ouders met overdreven intonatie, herhaling van woorden en versimpelde grammatica – activeert kinderen⁶⁰, gebaren en reacties van ouders doen ertoe^{61,62,63}, van hoeveel mensen kinderen taal horen en tijdens welke activiteiten dit gebeurt^{64,65}. De kwalitatieve factoren die boven komen drijven, zijn divers, en het maakt ook uit van hoeveel mensen kinderen taal horen en tijdens welke activiteiten dit gebeurt. Het wordt nu tijd om de onderliggende mechanismen en onderlinge verbanden te begrijpen. Dit is nodig voor het ontwikkelen van passende interventies en realistische verwachtingen over het effect van deze interventies.

Longitudinaal onderzoek is belangrijk, want optimaal taalaanbod groeit met kinderen mee⁶⁶. Een handjevol studies met meertalige kinderen suggereert dat de rol van taalaanbod verschilt per taal^{67,68}. Ook vergelijkingen tussen kinderen met en zonder TOS bieden nieuwe inzichten^{69,70}. En laten we vooral verder kijken dan onze eigen achtertuin. In sommige culturen fluisteren of neurieën moeders tegen kinderen, praten volwassenen niet met kinderen en gebruiken geen infant-directed speech^{71,72}. Toch leren al deze kinderen taal. Een internationaal-vergelijkend perspectief kan ons veel leren over hoe taalomgeving ertoe doet. En we moeten bepalen in hoeverre het echt *omgevingsfactoren* zijn die variatie in taalontwikkeling verklaren. De observatie dat veel-pratende ouders kinderen hebben die snel taal leren, kan erop wijzen dat veel praten door ouders de taalontwikkeling bespoedigt. Maar de observatie kan ook verklaard worden doordat ouders en kinderen dezelfde genen hebben⁷³.

Samen met mijn collega Melanie Soderstrom werk ik op dit moment aan een themanummer van het *Journal of Child Language* dat precies over dit soort vragen gaat. Met collega's van de Universiteit Utrecht werk ik samen in het Dynamics of Youth thema 1001 Kritieke Dagen om de invloed van omgeving op

- ⁵⁸ Hoff, E. (2006). How social contexts support and shape language development. *Developmental Review*, 26, 55-88.
- ⁵⁹ Unsworth, S. (2016). Quantity and quality of language input in bilingual language development. In E. Nicoladis & S. Montanari (Eds.), *Lifespan perspectives on bilingualism* (pp. 136-196). Mouton de Gruyter/APA.
- ⁶⁰ Saito, Y., Aoyama, S., Kondo, T., Fukumoto, R., Konishi, N., Nakamura, K., Kobayashi, M., ... Toshima, T. (2007). Frontal cerebral blood flow change associated with infant-directed speech. *Archives of disease in childhood. Fetal and neonatal edition*, 92(2), F113-6.
- ⁶¹ Rowe, M. L., & Goldin-Meadow, S. (2009). Early gesture selectively predicts later language learning. *Developmental Science*, 12(1), 182-7.
- ⁶² Goldstein, M. H., & Schwade, J. A. (2008). Social feedback to infants' babbling facilitates rapid phonological learning. *Psychological Science*, 19(5), 515-523.
- ⁶³ Suskind, D., Leffel, K., Graf, E., Hernandez, M., Gunderson, E., Sapolich, ... Levine, S. (2016). A parent-directed language intervention for children of low socioeconomic status: a randomized controlled pilot study. *Journal of Child Language*, 43(2), 366-406.
- ⁶⁴ Place, C. & Hoff, E. (2016). Effects and noneffects of input in bilingual environments on dual language skills in 2 ½-year-olds. *Bilingualism: Language and Cognition*, 19(5), 1023-1041.
- ⁶⁵ Quiroz, B. G., Snow, C. E., & Jing Zhao. (2010). Vocabulary skills of Spanish-English bilinguals: impact of mother-child language interactions and home language and literacy support. *International Journal of Bilingualism*, 14(4), 379-399.
- ⁶⁶ Rowe M. L. (2012). A longitudinal investigation of the role of quantity and quality of child-directed speech in vocabulary development. *Child Development*, 83(5), 1762-74.
- ⁶⁷ Prevoe M.J.L., Malda M., Mesman J., Emmen R.A.G., Yeniad N., Van IJzendoorn M.H. & Linting M. (2014). Predicting ethnic minority children's vocabulary from socioeconomic status, maternal language and home reading input: Different pathways for host and ethnic language. *Journal of Child Language*, 41(5), 963-984.
- ⁶⁸ Bosma, E. & Blom, E. (in press). Language activities in a minority-majority language context: book reading at home is more important for Frisian than for Dutch. *Journal of Child Language*.
- ⁶⁹ Boerma, T., Leseman, P., Wijnen, F., & Blom, E. (2017). Language proficiency and sustained attention in monolingual and bilingual children with and without Language Impairment. *Frontiers in Psychology*, 8, 1241.
- ⁷⁰ Blom, E. & Boerma, T. (2016). Why do children with language impairment have difficulties with narrative macrostructure? *Research in Developmental Disabilities*, 55, 301-311.
- ⁷¹ Pye, C. (1986). Quiché Mayan speech to children. *Journal of Child Language*, 13(1), 85-100.

taalontwikkeling te onderzoeken, van celniveau tot gedragsniveau. We willen bijvoorbeeld weten of leefwijze en gezondheid van moeders samenhangen met een verhoogde kans op TOS bij het kind. Dit onderzoek werpt een nieuw licht op de notie “aangeboren” en maakt een zwart-wit contrast tussen aangeboren en omgevingsfactoren tot een grijs gebied. De resultaten van dit onderzoek zijn relevant voor de preventie van taalproblemen in het allervroegste stadium van ontwikkeling.

Een ander perspectief: Op naar een nieuwe meertalige norm

Hoewel op veel plekken in Nederland meertalige kinderen in de meerderheid zijn, zijn de zorg- en onderwijssystemen vaak onvoldoende voorbereid op meertaligheid. Daarom is meertaligheid een tweede thema waar ik via mijn leerstoel aandacht aan wil besteden.

De komende jaren wil ik mijn onderzoek onder meertalige kinderen met TOS voortzetten. Gebrek aan geschikte instrumenten leidt tot misdiagnose: meertalige kinderen krijgen onterecht het label TOS, of TOS wordt niet herkend. Het proefschrift van Tessel Boerma⁷⁴ geeft aanknopingspunten om TOS bij meertalige kinderen vast te stellen door de inzet van nieuwe instrumenten en kennis van ouders over hun kind. Deze nieuwe instrumenten worden al gebruikt voor ondersteunende diagnostiek. Normdata zijn een volgende stap.

Zorg en onderwijs vragen om een nieuwe meertalige norm. Het schoolsucces van kinderen van niet-Westerse migranten is verbeterd⁷⁵, maar loopt nog steeds achter^{76,77}. Onbewuste vooroordelen zorgen voor onder advisering bij de overgang naar de middelbare school. Dit geldt voor bepaalde groepen migranten, en voor kinderen die dialect spreken⁷⁸. CITO testen kunnen onder advisering voorkomen als kinderen het Nederlands goed beheersen. Is dit niet het geval of zijn kinderen naar school geweest in een andere taal, dan onderschatten CITO's het potentieel van kinderen^{79,80}. Een gebeurtenis uit mijn eigen leven illustreert dit punt.

In 2011 verhuisde ik met mijn gezin van Canada naar Nederland. Onze dochter Rebecca was toen 6 jaar oud. Ze had net zo lang in Canada als in Nederland gewoond en was perfect Nederlands-Engels tweetalig. De eerste maandag op de nieuwe school in Nederland was anders dan we hadden verwacht. Rebecca ontmoette geen klasgenoten, noch haar juf of meester. De eerste dag stond in het teken van CITO's. Ik was verbaasd. Al de Canadese rapporten, die ik gedeeld had met de Nederlandse school, waren positief dus waarom testen? Wij verlieten die dag de school in onzekerheid. Later zouden we horen of het groep 4 zou worden, of groep 3, een groep lager dan haar leeftijdsgenootjes. Omdat Rebecca had leren lezen en rekenen in het Engels scoorde ze namelijk onder de CITO-norm voor groep 4.

Een goed functionerend kind hoeft niet getest te worden of een groep lager geplaatst te worden, ook niet als het de taal nog niet goed spreekt of voorheen elders naar school ging. Wat die maandag gebeurde, klopt van geen kant, maar er is één reden waarom ik het als nuttig heb ervaren. Die maandag ondervond ik zelf iets van wat het met een kind en een ouder doet om het label “achterstand” te krijgen. Er zijn veel meertalige kinderen bij wie dit zo vaak gebeurt dat ze er zelf in gaan geloven, terwijl zij geen achterstand hebben maar de kennis van die diegenen die hun toekomst bepalen, achterloopt⁸¹.

Er zijn landen waarin kinderen uit gemigreerde gezinnen het net zo goed op school doen als niet-migrant⁸². In Nederland is dat niet zo, en ik wil graag weten waarom. Selectief migratiebeleid verklaart niet alles. Vooroordelen, verkeerd gebruik van testen, ongeschikte testen, de leeftijd waarop kinderen naar school gaan en waarop ze hun middelbare schoolkeuze maken, spelen ook een rol⁸³.

- ⁷² Ochs, E., & Schieffelin, B. (1982). Language acquisition and socialization: three developmental stories and their implications. *Sociolinguistic Working Paper*, number 105. Texas: Southwest Educational Development Laboratory.
- ⁷³ Dale, P. S., Tosto, M. G., Hayiou-Thomas, M. E., & Plomin, R. (2015). Why does parental language input style predict child language development? A twin study of gene-environment correlation. *Journal of Communication Disorders*, 57, 106-17.
- ⁷⁴ Boerma, T. (2017). Profiles and paths: Effects of language impairment and bilingualism on children's linguistic and cognitive development. Dissertatie, Universiteit Utrecht.
- ⁷⁵ Ledoux, G., Roeleveld J., Mulder, L., Veen, A., Karssen, M., Van Daalen, M., Blok, H., Kuiper, E., Dijkers, L., & Fettelaar, D. (2015). *Het onderwijsachterstandenbeleid, werkt het zoals bedoeld?* [Educational disadvantages policy: Does it work as intended?]. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.
- ⁷⁶ OECD (2018). Language barriers and the resilience of students with an immigrant background. In *The resilience of students with an immigrant background. Factors that shape well-being* (pp. 117-147). OECD Publishing, Paris.
- ⁷⁷ CBS [Statistics Netherlands]. (2015). Jaarrapport integratie 2014. Centraal Bureau voor de Statistiek (Vol. 53). <http://doi.org/10.1017/CBO9781107415324.004>. Zie ook: <https://www.cbs.nl/nl-nl/achtergrond/2018/47/onderwijs> en CBS: <https://www.cbs.nl/nl-nl/achtergrond/2016/47/onderwijs>
- ⁷⁸ Kraaykamp, G. (2005). Dialect en sociale ongelijkheid: een empirische studie naar de sociaal-economische gevolgen van het spreken van dialect in de jeugd. *Pedagogische Studiën*, 82, 390-403.
- ⁷⁹ Kempert, S., & Saalbach, H., & Hardy, I. (2011). Cognitive benefits and costs of bilingualism in elementary school students: the case of mathematical word problems. *Journal of Educational Psychology*, 103(3), 547-561.
- ⁸⁰ Abedi, J. & Lord, C. (2001). The language factor in mathematics tests. *Applied measurement in education*, 14(3), 219-234.
- ⁸¹ Baker, C. (2011). *Foundations of bilingual education and bilingualism*. Multilingualism Matters, volume 79.
- ⁸² OECD (2018). “Language barriers and the resilience of students with an immigrant background” in *The resilience of students with an immigrant background. Factors that shape well-being* (pp. 117-147). OECD Publishing, Paris.
- ⁸³ Crul, M. (2012). What is the best school integration context? School careers of Turkish second generation Turks in Europe. *Mondi Migranti*, 2(1), 7-31.

Een punt waar ik wat langer bij stil wil staan, is het Nederlands, de schooltaal. Vaak zijn de ogen gericht op achterstanden in deze taal. Het gaat hier om één taal, de tweede taal, en een vergelijking met kinderen voor wie deze taal hun *eerste en enige taal* is. Wat wel eens vergeten wordt, is dat deze vergelijking over de halve ontwikkeling van tweetalige kinderen gaat^{84,85}, en dat tweetalige kinderen meerdere talen spreken en daarin een *voorsprong* hebben op eentalige kinderen. Mogelijk schiet een exclusieve focus op het Nederlands het doel voorbij⁸⁶. Door deze focus worden kinderen keer op keer gewezen op datgene wat nog niet zo goed gaat. Aandacht voor de thuistaal kan een andere kant laten zien. Ik moet vaak denken aan hoe ieder kind in de Canadese klas van Jakob, mijn zoon, een les gaf in de thuistaal. Jakob's les ging over het woord "vliegtuig". Dit woord had hij slim gekozen: hij excelleerde terwijl de rest van de klas er niets van bakte. Onlangs vertelde een leerkracht op een school in Amsterdam dat zij hetzelfde deed in haar klas. Dit soort initiatieven heeft twee functies: inclusief onderwijs en vergroten van het taalbewustzijn.

Eenvoudige middelen⁸⁷ kunnen ervoor zorgen dat meertalige kinderen zich thuisvoelen op school; dat is goed voor hun motivatie. Onderzoek heeft daarnaast laten zien dat kinderen voor wie de schooltaal nieuw is, gebruik kunnen maken van hun thuistaal bij *het leren van* de schooltaal en bij *het leren in* deze taal^{88,89}. Het kan kinderen helpen om de thuistaal op school te gebruiken, maar de thuistaal op school kan ook ongemakkelijk zijn. Sociolinguïstische factoren, zoals taalstatus, vragen nader onderzoek, evenals psycholinguïstische factoren. Tweetalig taalgebruik traint de hersenen maar is ook cognitief vermoeiend voor kinderen.

Foto: Ed van Rijswijk

- ⁸⁴ Pearson, B. & Fernandez, S. & Oller, K. (1993). Lexical development in bilingual infants and toddlers: comparison to monolingual norms. *Language Learning*, 43(1), 93-120.
- ⁸⁵ Gross, M., Buac, M., & Kaushanskaya, M. (2014). Conceptual scoring of receptive and expressive vocabulary measures in simultaneous and sequential bilingual children. *American Journal of Speech-Language Pathologie*, 23(4), 574-86.
- ⁸⁶ Van der Wildt, A., Van Avermaet, P. & Van Houtte, M. (2017) Multilingual school population: ensuring school belonging by tolerating multilingualism. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, (7), 868-882.
- ⁸⁷ <https://www.cuny-nysieb.org/translanguaging-resources/translanguaging-guides/>
- ⁸⁸ Cummins, J. (2000). *Language, Power and Pedagogy: Bilingual Children in the Crossfire*. Clevedon: Multilingual Matters.
- ⁸⁹ Reljić, G., Ferring, D., & Martin, R. (2015). A meta-analysis on the effectiveness of bilingual programs in Europe. *Review of Educational Research*, 85(1), 92-128.

Afsluiting

Ik roep iedereen op om te stoppen met problemen zien waar ze niet zijn, en de aandacht te richten op de echte problematiek en het benutten van kansen. Herkennen van taalproblemen en onderstimulering moeten hoog op de agenda. Ik pleit voor meertaligheid, minder scheiden van talen via schoolmuur of huisdeur en meer onderzoek op het snijvlak van pedagogiek, sociolinguïstiek en psycholinguïstiek naar het gebruik van de thuistaal in zorg en onderwijs zodat we het meertalig potentieel in ons land gaan waarderen, ondersteunen en benutten.

Rest mij om iedereen te bedanken die een rol gespeeld heeft in mijn benoeming en de *chain of events* die hieraan voorafgegaan is. Een aantal mensen wil ik specifiek noemen.

Dankwoord

- Ik ben het College van Bestuur van de Universiteit Utrecht erkentelijk voor het gestelde vertrouwen in mij. Ik dank ook de benoemingsadviescommissie bestaande uit Marian Jongmans, Chantal Kemner, Naomi Ellemers, Toon Taris, Vincent Buskens, Peter van der Heijden en Jacqueline Neefjes. Zonder hen had ik hier niet gestaan. Dit geldt ook voor Marcel van Aken, de huidige decaan van de faculteit Sociale Wetenschappen, en voor Werner Raub, decaan toen ik in 2012 bij de faculteit kwam.
- Ik kijk ernaar uit om samen met mijn collega's de Utrechtse pedagogiek neer te zetten als één met oog voor diversiteit en om op de kaart te zetten wat deze diversiteit voor de cognitieve, motorische en psychosociale ontwikkeling van kinderen betekent. Ik bedank in het bijzonder Paul Leseman voor het feit dat hij de hand heeft uitgestoken, ik de sprong kon wagen en een linguïst in de pedagogiek kon worden.
- In het vroege voorjaar van 1997 werd ik OiO in een project dat Frank Wijnen leidde. Het getuigt van vrijdenken en vertrouwen om met een promovenda in zee te gaan die in de avonduren kunstacademie doet. Ik ben blij dat we onze langdurige samenwerking in de toekomst voort kunnen zetten.
- Internationale ervaringen zijn voor mij levensbepalend geweest, privé en academisch. Ik wil in het bijzonder Johanne Paradis bedanken voor de jaren in Canada en voor het inspirerende voorbeeld dat zij is.
- Margriet, Marloes, Rianne en Rianne dank ik voor hun hulp bij de organisatie van deze dag.
- Mama en papa, Gerda en Herman: Toen ik klein was, hoorde ik jullie dialect praten, twee verschillende dialecten gescheiden door de *huus-hoes* isoglosse⁹⁰. Dit wisselden jullie vloeiend af met standaard Nederlands. Ik vind dit nog steeds fascinerend; dialect en taalmixen zijn geen toevallige thema's in mijn onderzoek. Het was niet eenvoudig voor jullie om hier vandaag te komen. Het is extra bijzonder dat het toch gelukt is.
- Alexander, Jakob en Rebecca. Jullie zijn een onuitputtelijke bron van inspiratie in vorm van creatief taalgebruik, zowel meertalig, nontalig en ontalig. Dank daarvoor en voor het contrapunt, de polyfonie en kakofonie, de matchmomenten en al die andere dingen die mijn bestaan op aangename wijze verstoren.
- Mijn leerstoel is één van de drie Westerdijk-leerstoelen bij de faculteit Sociale Wetenschappen van de Universiteit Utrecht. Johanna Westerdijk hield op 10 februari 1917 haar oratie, als eerste vrouwelijke hoogleraar in Nederland. Laten we vandaag en nu haar motto "Werken en feesten vormt schoone geesten" in de praktijk brengen.

Ik heb gezegd.

Elma Blom

⁹⁰ Van Reenen, P. (2006). *In Holland staat een 'Huis'*. Stichting Neerlandistiek VU, Amsterdam.

